

Greg Mills, Ray Hartley, John Goding

Dags kasta ut Wagnergruppen från Afrika

*Daily Maverick*¹, 29 juni 2023

[Artikelförfattarna Greg Mills och Ray Hartley arbetar vid The Brenthurst Foundation. John Goding är f d Machel-Mandela Fellow vid den stiftelsen. Brenthurst Foundation är en Johannesburg-baserad tankesmedja, bildad 2004 av familjen Oppenheimer för att främja Afrikas utveckling.]

Att Ryssland imploderar militärt har fått många att häpna. Men för afrikaner är det blodigt allvar. Wagnergruppen har blivit internationellt uppmärksammat på grund av den ryska invasionen av Ukraina, men på den afrikanska kontinenten har den länge varit känd som Rysslands våldsverktyg, som håller auktoritära regimer om ryggen och exploaterar mineraltillgångar för sina herrar i Kreml.

Wagners ledare, Jevgenij Prigozjin, har kommit sig upp tack vare Vladimir Putin som chef för ett ”privat militärt bolag” och har utgjort en viktig del i den ryska militärapparaten. Wagner har gett Ryssland möjlighet att använda ”privata” trupper för sina smutsiga konflikter runt om i världen, från Centralafrikanska Republiken till Syrien.

Prigozjin 2023. Foto: УлПравда ТВ. Licens: CC BY 3.0

Enligt analytikern Kennedy Sialoombe var Putins band till Wagner starka från första början: ”Det har spekulerats om att gruppen bildades för att ge Ryssland möjlighet att utföra operationer som inte stämmer överens med dess officiella utrikespolitiska mål, och därmed göra det möjligt att förneka dem.”

Men allt detta förändrades när Wagner väl fått i uppdrag att ingå i erövringen av Ukraina. Gruppen fick då tillstånd att utöka sitt manskap bl a genom att rekrytera fångar i ryska fångelser och man tilldelades tung militär utrustning och förnödenheter.

Prigozjin förstod att om han kunde framstå som avgörande för rysk säkerhet skulle han kunna stärka sin status avsevärt. Men bland tjuvar finns ingen heder och därför var det oundvikligt

¹ *Daily Maverick* är en sydafrikansk nättidning.

att den ryska militären, efter en rad bakslag och ha visat att man var långt svagare än man fått omvärlden att tro, skulle bli avundsjuk på Wagner.

För att uppnå sin upphöjda status offrade Prigozjin tiotusentals man för att erövra Bachmut, en liten stad med obetydligt strategiskt värde, och därmed kunna göra anspråk på vad ingen annan rysk militär ledare kunde – en seger, hur Pyrrhusartad den än var.

Hans nästa drag visade sig vara en bro för mycket med marschen mot Moskva, som uppenbarligen slutade i vanära och exil i Belarus, sannolikt det minst trivsamma stället i världen att tillbringa pensioneringen i.

Inte mycket till glädje för afrikanerna

Men bland afrikanerna är vad som ser ut att var Prigozjins fall inte till någon större glädje. Wagner försätter att operera över hela kontinenten och afrikaner blir dagligen offer för det våld som legosoldaterna utsätter dem för samtidigt som den råvaruutvinning som grasserar bara gör dem ännu fattigare. Knappast något som kommer att förbättras nu när Wagner ska underordnas rysk militär, ett minst lika osannolikt mönsterexempel på mänskliga rättigheter.

För Ryssland erbjuder Afrika nya marknader och diplomatiskt stöd i försöken att reducera den ökande isoleringen. Deras strategi handlar om att tillvita den demokratiska världen ett nederlag och en seger för Ryssland till lägsta tänkbara kostnad.

Ryssland försöker få det att framstå som att man har kontinenten bakom sig, men så är ingalunda fallet. Tjugosju länder i Afrika röstade i FN för att fördöma invasionen av Ukraina, 19 lade ner rösten och bara ett land – Eritrea – stödde Ryssland.

Dessutom har *The Brenthurst Foundation* via opinionsmätningar kommit fram till att två av de afrikanska regeringar som lade ner sin röst – Sydafrika och Zimbabwe – var i otakt med sitt eget folk. Cirka 74 procent i Sydafrika och 58 procent i Zimbabwe ansåg då att invasionen var ”en aggressionshandling som måste fördömas”.

Afrika betraktas som en svag (och fattig) marknad, men regimer som håller sig vid makten genom våld behöver vapen. I över ett decennium har Ryssland varit vapenexportör nummer ett till Afrika. I nuvarande läge står Ryssland för nära 50 procent av exporten av tyngre vapen till kontinenten. Dess marknadsandel i Central- och Västafrika, de områden där Wagner är mest verksam, har ökat de fem senaste åren som reaktion på ökad risk för instabilitet och extremistorganisationers aktivitet. Detta har bidragit till att Ryssland nu globalt är näst största vapenexportör efter USA. Det förser också Kreml med en avgörande ström av intäkter och upprätthåller den storskaliga drift som Ryssland behöver för att hålla sin egen militärapparat modern.

Konsekvenserna av kriget i Ukraina kommer sannolikt att påverka de siffrorna avsevärt. Sanktionerna mot viktiga västliga komponenter för missiler och de vapen stridsflygplan är försedda med tros allvarligt ha minskat Rysslands egen förmåga att producera de systemen. Den sortens utrustning ingår också som en viktig del av exporten till Afrika. Till exempel används exporten av Mil MI-8/17 och Mi-24/35 helikoptrar för att bekämpa upprorsrörelser i Angola, Mali, Nigeria och Sudan.

De klart dokumenterade förlusterna, och svårigheterna att försörja en allt större invasionsstyrka gör det alltmer osannolikt att Ryssland kommer att kunna uppfylla exportkontrakten på kortare eller något längre sikt. Följden har blivit att en del afrikanska mottagarländer med fog oroar sig för att inte ens ha tillgång till reservdelar till gamla vapensystem från Sovjettiden. Detta slag mot ryska försvarsintäkter och dess anseende som en pålitlig leverantör kan komma att öppna vägen för Kina, USA eller andra aktörer villiga att fylla gapet på vapenmarknaden i regionen.

Vapenexport är en sak. Kängor på marken något annat. Wagner är en hemlighetsfull privatarmé som hålls under armarna av Kreml, ett sätt att kunna förneka militära insatser jorden runt.

Den personal som satts in i Afrika skyddas av en rad skalbolag, ofta knutna till och avlönade via rysk råvaruutvinning i varje enskilt land. Det har gjort det svårt att spåra upp ens högt uppsatta företrädare för Wagner, som ofta rör sig obehindrat mellan dessa länder och Ryssland med civila pass och utan någon formell anknytning till gruppen.

Mord, tortyr och våldtäkt

Centralafrikanska Republiken är kronjuvelen i Wagners afrikanska operationer.

Dit kom Wagner på inbjudan av president Faustin-Archange Touadéra för att svara för säkerheten. Wagner hade sin egen speciella, och hårda, tolkning av detta och inledde vad den undersökande organisationen *The Sentry* betecknat som ”en terrorkampanj”. I rapporten från *The Sentry* hette det:

Wagner, Touadéra och hans inre cirkel har svarat för omfattande, systematiska och välplanerade kampanjer av massmord, tortyr och våldtäkter över hela landet. De har utförts av den centralafrikanska armén och Wagnersoldater med uppbackning av milismän; dessa terrorkampanjer har fungerat som psykologisk krigföring för att tvinga milis som kämpar mot Touadéra att kapitulera och befolkningen i allmänhet att acceptera den makt Wagner och Touadéra, Rysslands bundsförvant, utövar.

Följden har blivit ett av världens mer okända folkmord. Enligt en rapport från *Mailman School of Public Health at Columbia University*, publicerad i juni, ”visade en landsomfattande studie att 5,6 procent av landets befolkning dött 2022 – mer än dubbelt så mycket som i vilket som helst annat land i världen”.

Orsaken till vad som i rapporten beskrivs som ”sannolikt den högsta mortalitetssiffran någonstans i världen” är ett omfattande angrepp på civila och militära mål av Wagner och med den llerade trupper för att regimen ska kunna sitta kvar vid makten.

Wagner ivrar alls inte för demokrati. Man föredrar auktoritära och, om möjligt, militära regimer.

De plötsliga och dramatiska händelserna i Mali och Burkina Faso med militärkupper och snabbt tillbakadragande av franska (bl a) insatser på senare år har ökat möjligheterna för Rysslands Afrika-strategi på lukrativa villkor. Som i fallen ovan erbjuder Ryssland begränsad diplomatisk uppbackning, skydd för regimer och militärt stöd till båda stater allteftersom relationerna utvecklas. I gengäld skaffar sig Ryssland diplomatisk tyngd på internationell nivå och tillgång till vinstbringande råvarutillgångar som kompensation för att uppfylla sina ”kontraktbundna” förpliktelser.

I Mali har uppemot tusen man från Wagner tillkommit som ersättning för en europeisk styrka på över 8 000 och deras moderna västliga utrustning. I Burkina Faso har inte Wagnersoldater synts till i någon större omfattning. Talande var dock att Ryssland inte fördömde militärkuppen där 2021 sedan kapten Ibrahim Traoré lovat att skydda Rysslands gruvkontrakt i landet och sedan dess har relationerna bara förbättrats.

Den senaste kursändringen mot Mali och Burkina Faso illustrerar också Rysslands allmänna guldstrategi i Afrika. Ryssland har relationer med fyra av de fem största guldexportörerna i Afrika (Sydafrika, Sudan, Mali och Burkina Faso), bara Ghana har undgått någon närmare kontakt. Guldets betydelse, vid sidan av de andra nyckeltillgångar Ryssland kontrollerar i Afrika, är svårt att värdera fullt ut. Enligt [den brittiska veckotidningen] *The Spectator* ger kontrollen av dessa gruvor Ryssland möjlighet inte bara att finansiera sina operationer i

Afrika utan fyller också på krigskassan i Ukraina. Sanktionerna mot ryska penningmarknader gör att guldet blir ovärderligt för att Ryssland ska kunna ägna sig åt skumma affärer internationellt, trots de tunga sanktionerna.

Ett annat guldproducerande land där Wagner varit verksamt är Zimbabwe. Där, och i grannlandet Moçambique, har Prigjozjins Förening för Fri Forskning och Internationellt samarbete (Afric) sponsrat ”märkliga former av valövervakning”.

Inte alla Rysslands insatser på kontinenten har haft samma framgång. I den kategorin ingår Guinea, Ekvatorial-Guinea, Guinea-Bissau, Kamerun och Gabon. Det går inte att påstå att det ryska inflytande aldrig lyckats slå rot i de staterna, eftersom man agerar oförtrutet och hela tiden letar efter rätta tillfället. I stället kanske det skulle kunna sägas att de frön som såtts ännu inte börjat gro.

Kamerun är bästa exemplet på idealet. Landet har undertecknat ett avtal med Ryssland om militärt samarbete för att få tillgång till vapeninköp för att kunna bekämpa olika upprorsrörelser. Denna partiella överenskommelse har gett Ryssland vissa resultat som Kameruns vägran att rösta mot Ryssland i FN:s råd för mänskliga rättigheter.

Höljt i dunkel

Kriget i Ukraina och händelserna nyligen då Prigozjin inledde en misslyckad marsch mot Moskva har splittrat Wagners skuggliga organisatoriska struktur och väckt frågor om dess förmåga att vidmakthålla de globala operationerna. Många av gruppens underjordiska operationer, framför allt i Afrika, är höljda i dunkel, med informella kopplingar till andra organisationer i Ryssland eller på kontinenten. Detta gör det svårt att spåra dem och vidta åtgärder som sanktioner eller åtal.

Rysk inflytandeverksamhet i Afrika faller inom ramen för Dime-spektrumet (diplomati, information, militär, ekonomi). Det är svårt att säga något om framtiden för Rysslands engagemang i Afrika. Kriget i Ukraina kan potentiellt eliminera Ryssland som seriös aktör på det militära området i Afrika, alternativt driva det än längre vad gäller exploatering, förstörelse och ansvarslost kortsiktigt agerande.

På lång sikt kan Wagner bara förvärpa den situation som banade väg för dess inblandning i några av de mest sårbara länderna i Afrika. De repressiva verktyg – samt de som handlar om råvaruutvinning – man har att erbjuda kan också göra att man behåller sin ställning under en begränsad tid. Det utgör inte bara ett hot mot mänskliga rättigheter, utan riskerar att förvärpa lokala aktörers våldsamma agerande och förlänga detta också länge efter att Wagner gett sig av.

Under tiden är risken nu att Wagner kommer att agera som en skurkenhet och bryta den eventuella återhållsamhet Ryssland velat använda som fikonlov över sin råvaruutvinnings diplomati. Wagner kan i själva verket utvecklas till en inbäddad förbrytarstruktur i despotiska afrikanska stater och befrämja årtionden av tyranni och våld.

Kloka afrikanska ledare borde betrakta Wagner som det hot det är och agera därefter.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

Veronika Dorman, Julien Lecot: [Jevgenij Prigjozjin, oligarken bakom Wagnergruppen](#) (oktober 2022)

Emmanuel Grynszpan: [Hackare blottlägger Wagnergruppens imperium](#) (april 2023)

[En legosoldats bekännelser](#). (april 2022) Intervju med f d befälhavare i Wagnergruppen

På SvtPlay finns dokumentären [Wagnergruppen – Putins hemliga legosoldater](#) (tillgänglig till 4 juni 2024)